

Een speeltje voor een verlicht despoot

Koen Van Synghel

07/10/2004

U bent Gentenaar en u houdt van muziek. Zondag is altijd goed voor 'n Matinee. Maandag jazz in 't Damberd. Op dinsdag iets verrassends hedendaags in de Rode Pomp. En samen met de familie intercultureel in de Handelsbeurs op woensdag. Met zicht op het weekend swingen in de Vooruit op donderdag. Vrijdagavond doet u uw huiswerk en leest u het libretto voor 't weekend. En zaterdagavond duikt u de nacht en de Culture Club in voor de *drums and base* Muziekforum? Gent uw stad!

Het siert Gerard Mortier dat hij z'n stad wil vereren met een muziektempel. Maar zijn tempels en hogepriesters nog van deze tijd? Wel de stad. Met z'n complexe structuur van cultuur en tegencultuur is de stad hét forum voor de kunst. De stad is meer dan een supermarkt waarin je kunt cultuurshoppen. Het is een delicate plek waar kunst wordt gemaakt en ontdekt.

Het miskennen van het primaat van de stad is de grootste misvatting over architectuur. Alsof met de creatie van spectaculaire architectuur, zoals het Guggenheimmuseum in Bilbao, de kunst er beter op wordt.

De tentoonstelling met de wedstrijdontwerpen voor het muziekforum in Gent, en in het bijzonder het ontwerp van het bureau Neutelings-Riedijk, illustreert dat spektakel meer dan ooit de overhand neemt op beleving. Meesterlijk om zien is hoe deze architecten met oogverblinde scenario's goochelen. Zo laat hun muziekhal als operahuis zich in een handomdraai veranderen in een overdekte straat waar de gayparade doortrekt.

Maar terwijl de architecten de verleidelijkste beelden tonen van een *hall* in open opstelling - waardoor de illusie wordt gewekt dat Jan met de pet over de schouder van ticketbetalende burger kan meekijken - zal bij de opbouw, de repetities en opvoeringen, in negen op de tien gevallen dus, de zaal worden afgesloten. Hierdoor heeft het Forum op de gelijkvloerse verdiepingen niks meer te bieden dan een vervelende wandeling in twee identieke, lange gangen. De ene gang loopt langs een batterij winkels. De andere zijde staat in verbinding met het *grand café* dat in tegenstelling tot de shops niet op het water uitkijkt, maar op de treurige gevels van de Korianderstraat.

De notie van foyer of vestibule, het ruimtelijke voorspel op de grote music-hall, is compleet afwezig in het ontwerp van Neutelings-Riedijk. Het nevenprogramma van repetitieruimtes, ateliers wordt niet door foyers met elkaar verbonden maar inspiratieloos op elkaar gestapeld. De enige interactie tussen de verschillende verdiepingen zijn rechttoe rechtaan trappenhuizen en liftkokers. Van een architecturale wandeling doorheen het gebouw is geen sprake. De misplaatste Hollywood-monumentaliteit en het uit de kast gehaalde Memphis-design maken dit ontwerp een bedenkelijke winnaar van wat een nieuwe baken in de hedendaagse muziekarchitectuur had moeten zijn.

Het Japanse-Italiaanse team Ito & Branzi toont daarentegen een heel gesofisticeerd concept. Zij ontwikkelden hun gebouw als een ruimtelijk continuüm, een soort koraal waarin diverse muziekzalen als grote luchtbellen rondzweven. Ito & Branzi hebben duidelijk hun energie gestopt in het maximaal exploiteren van de ruimtelijke relaties en de publieke trajecten door hun gebouw. Wereldvreemd door zijn futuristische, organische vormtaal, laat het gebouw zich wonderwel inpassen in de stedelijke structuur van de Waalse Krook. Maar het zwakke punt is de grote zaal.

Volgens Gerard Mortier is het een negentiende-eeuws idee om de zaal een vaste, gedefinieerde vorm te geven. De 'baarmoederachtige' zaal van Ito & Branzi ontbeert inderdaad de gebruiksmogelijkheden die Neutelings-Riedijk bieden. Maar het is maar de vraag of Ito & Branzi met hun al bij al genereuze concertzaal niet meer op de schaal van de stad Gent werkten dan de grote speeldoos waar Mortier van droomt dat nu doet. Vandaar ook de terechte opmerking van architect Gilbert Decouvreur, een van de juryleden van het Gentse muziekforum: „Waar Neutelings-Riedijk zeven gebruiksmogelijkheden aanreiken, bieden Ito & Branzi duizend

ontmoetingen".

Een droefgeestig faits-divers bij het ontwerp van Ito & Branzi is dat het calculatiebureau niet in staat was de prijsberekeningen van de ingenieuze betonschalen na te rekenen. Beschamend voor een wedstrijd die pretendeert op zoek te zijn naar de meest vooruitstrevende architectuur, en dan de meest experimentele architectuur afrekent op zijn experiment.

In dat verband laat de tentoonstelling ook jammer genoeg het gediskwalificeerde ontwerp van architect Rem Koolhaas en zijn *Office for Metropolitan Architecture* niet zien. Wegens te laat ingediend, is dat ontwerp nu gedoemd om een schimmig bestaan te leiden in archieven.

In heel het debat over het Forum blijft het ontwerp van Samyn & Partners wat in de schaduw. Wellicht omdat het ontwerp qua opbouw nog met zichzelf in de clinch ligt. En bovendien mist het ten opzichte van Neutelings-Riedijk de noodzakelijke branie en doortastendheid om te winnen en ten opzichte van Ito & Branzi de poëzie om te charmeren.

Blijft de vraag wat nu. De jury heeft een winnend project aangewezen. Een project dat duidelijk gebreken vertoont, net zoals Ito-Branzi het een en ander over het hoofd zagen. Het zou mooi zijn als er met de wetenschap en de commentaren van nu niet alleen een debat, maar ook nog een ontwerpronde zou worden gevoerd met de twee ontwerpteams die om verschillende redenen zich hebben onderscheiden. Want zo'n 'tweede zit' zou de stad zeker goed uitkomen, te meer nu het Circus - dat kunstmatig uit de wedstrijd werd gehouden - weer volop meespeelt op het forum van de stad. Bij de drie ontwerpen valt trouwens op dat het Circus (Mahy) een prominente plaats krijgt in de stedenbouwkundige lay-out.

Een dergelijke gang van zaken is internationaal gezien zeker geen uitzondering, laat staan afgang. Het zou op zijn minst getuigen van de bekommernis dat het Forum wel degelijk het product is van een democratisch debat en niet zomaar een speeltje van of voor een verlicht despoot.

Koen Van Synghel

(De auteur is architect, criticus en tentoonstellingsmaker.)

Copyright | De Standaard Online 2004